

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ФАКУЛЬТЕТ ГІРНИЧОЇ СПРАВИ, ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА
БУДІВНИЦТВА
КАФЕДРА НАУК ПРО ЗЕМЛЮ

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри наук про Землю

_____ Олена ГЕРАСИМЧУК
(підпис) (ініціали, прізвище)

« _____ » _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «бакалавр»

зі спеціальності 103 «Науки про Землю»
на тему: **«Особливості організації території фермерських господарств в межах
Березнегуватської селищної ради Баштанського району Миколаївської області»**

Виконав: студент IV курсу, групи НЗ-1

КУЗЬМЕНКО Владислав Ярославович

(прізвище, ім'я, по батькові)

_____ (підпис)

Керівник: доктор біологічних наук, професор

УВАЄВА Олена Іванівна

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

Рецензент: доктор біологічних наук, професор

ШЕВЧУК Лариса Миколаївна

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

Засвідчую, що кваліфікаційна робота містить
результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають
посилання на відповідне джерело

Студент _____

(підпис)

Житомир – 2024 рік

ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ФАКУЛЬТЕТ ГІРНИЧОЇ СПРАВИ, ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА
БУДІВНИЦТВА

КАФЕДРА НАУК ПРО ЗЕМЛЮ

ЗАТВЕРДЖУЮ

зав. кафедри наук про Землю

_____ Олена ГЕРАСИМЧУК

23 лютого 2024 р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу

Студента

КУЗЬМЕНКА Владислава Ярославовича

Тема роботи:

«Особливості організації території фермерських господарств в межах Березнегуватської селищної ради Баштанського району Миколаївської області»

Затверджена Наказом університету від 23 січня 2024 р. № 21/с

Термін здачі студентом закінченої роботи 31 травня 2024 р.

Вихідні дані роботи (зазначається предмет і об'єкт дослідження)

Об'єкт: фермерські господарства в межах Березнегуватської селищної ради Баштанського району Миколаївської обл.

Предмет: особливості організації та проектування фермерських господарств.

Консультанти з кваліфікаційної роботи із зазначенням розділів, що їх стосуються

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
I	УВАЄВА Олена	28.02.2024	28.02.2024
II	УВАЄВА Олена	14.03.2024	14.03.2024
III	УВАЄВА Олена	28.03.2024	28.03.2024
IV	УВАЄВА Олена	25.04.2024	25.04.2024

Керівник _____
(підпис)

Календарний план

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Провести аналіз історії розвитку та перспективи фермерських господарств	28.02.2024	
2	Виділити особливості порядку надання земель під фермерство	10.03.2024	
3	Зібрати та проаналізувати відомості про землі, що знаходяться у власності Березнегуватської селищної ради	20.04.2024	
4	Розробити рекомендації щодо організаційних процесів фермерських господарств	08.05.2024	

Студент _____
(підпис)

Керівник _____
(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЙ ПІД ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	7
1.1. Визначення терміну фермерське господарство	7
1.2. Становлення та розвиток фермерства в Миколаївській області.....	9
1.3. Перспективи розвитку фермерських господарств	13
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ТА КЛЮЧОВІ МОМЕНТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ДЛЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ БАШТАНСЬКОГО РАЙОНУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	18
2.1. Порядок та особливості надання земель фермерським господарствам.....	18
2.2. Землеустрій фермерського господарства та обов'язки з володіння і використання землі.....	22
2.3. Особливості організаційного процесу.....	25
РОЗДІЛ 3. ВІДОМОСТІ ПРО ЗЕМЕЛЬНІ ДІЛЯНКИ, ЩО ПЕРЕБУВАЮТЬ У ВЛАСНОСТІ БЕРЕЗНЕГУВАТСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ БАШТАНСЬКОГО РАЙОНУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	32
3.1. Загальні відомості про земельні ділянки.....	32
3.2. Характеристика просторових та кліматичних умов об'єкта господарської діяльності.....	36
РОЗДІЛ 4. ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ТА СХЕМИ СІВОЗМІН ДЛЯ БЕРЕЗНЕГУВАТСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ.....	40
4.1. Принципи складання ланок та повних схем сівозмін.....	40
4.2. Організація землеволодінь і землекористувань, виходячи з екологічних та економічних умов.....	44
ВИСНОВКИ.....	48
РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	49

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	51
---------------------------------	----

ВСТУП

Актуальність дослідження. Україна - велика аграрна держава, в якій фермерське господарство є одною з основних галузей виробництва, яке відіграє велику роль у економіці країни та житті її громадян.

В першу чергу, організаційна діяльність фермерських господарств розроблена необхідністю у дотриманні раціонального планування території та визначення складу угідь.

Процес землеустрою визначається, як послідовність дій і завдань від подання заяви про надання земельної ділянки до визначення меж земельної ділянки на місцевості так і реєстрації права власності на неї. Основні характеристики передбачуваної земельної ділянки дають змогу визначити загальні методи і принципи для її організації.

Проектом землеустрою щодо відведення земельних ділянок для ведення фермерського господарства дає можливість вирішити комплекс питань в регулюванні земельних відносин. Одним таким проектом може формувати земельної ділянки одразу до земель комунальної власності, а також визначати умови її використання та умови надання, зміни складу угідь, розрахунок втрат сільськогосподарського виробництва, розрахунок відшкодування збитків, заподіяних землекористувачу [1].

Об'єкт дослідження – фермерські господарства в межах Березнегуватської селищної ради Баштанського району Миколаївської обл.

Предмет дослідження – особливості організації та проектування фермерських господарств враховуючи кліматичні умови, місце розташування, стан угідь та зміни в Земельному кодексі України.

Мета роботи – дослідити організацію території фермерських господарств в межах Березнегуватської селищної ради Баштанського району Миколаївської області.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати історію розвитку фермерських господарств в Миколаївській області.
2. Дослідити порядок та особливості надання земельних ділянок для ведення фермерського господарства.
3. Зібрати загальні та кліматичні відомості про земельні ділянки, які перебувають у власності Березнегуватської селищної ради.
4. На основі зібраних відомостей дослідити особливості створення фермерських господарств.
5. Розробити рекомендації для організації фермерських господарств.

Апробація результатів дослідження. Деякі положення роботи були представлені на Всеукраїнській науково-практичній on-line конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Гірничі, будівельні, природоохоронні технології та екологія», присвяченої Дню науки (Житомир, 15 травня 2024 р.).

Публікації. За матеріалами наукової роботи опубліковано одні тези конференції.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, основної частини із 4 розділів, висновків, рекомендацій та списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 54 сторінок. Текст проілюстрований 7 рисунками та 4 таблицями. Список використаних джерел складається із 36 найменувань, який викладено на 4 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЙ ПІД ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

1.1. Визначення терміну фермерське господарство

Фермерське господарство відповідно до Закону України «Про фермерське господарство» є формою підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм у власність або користування, у тому числі в оренду, для ведення фермерського господарства, товарного сільськогосподарського виробництва, особистого селянського господарства, відповідно до закону [5]. Це означає, що метою діяльності фермерських господарств України є отримання прибутку.

Відповідно до змін в Законі України «Про фермерське господарство», відтепер фермерське господарство може бути організовано також у формі фізичної особи-підприємця [8]. У Законі вказано, що фермерське господарство підлягає державній реєстрації як юридична особа або фізична особа-підприємець. Передбачено також, що фермерське господарство, зареєстроване як юридична особа, має статус сімейного фермерського господарства за умови, що в його підприємницькій діяльності використовується праця членів такого господарства, якими є виключно члени однієї сім'ї, відповідно до ст. 3 Сімейного кодексу України [7].

Останнім часом у більшості наукових працях вчені-аграрники дають таке визначення, фермерське господарство – це форма вільного підприємництва у вигляді самостійного господарюючого суб'єкта з правом юридичної особи. Таке господарство виробляє, переробляє і реалізовує сільськогосподарську продукцію, отримуючи прибуток.

Сімейна форма аграрного підприємництва не завжди дає можливість для конкурентоспроможного функціонування, тому значна частина фермерських господарств набуває рис, притаманних приватному підприємству, активно використовуючи найману працю.

Фермерське господарство, як організаційна форма господарювання за комплексом ознак схоже до інших сільськогосподарських підприємств, однак вирізняється порівняно з ними меншими обсягами господарської діяльності.

Фермерству притаманні усі характерні ознаки сільськогосподарського виробництва, котрі обумовлюються складністю, непередбачуваністю, різноманітністю і, безумовно, певним ризиком у процесах виробництва, зберігання, переробки та збуту продукції [1].

За словами Сокола О., фермерство – це не стільки форма організації праці, виробничий осередок, скільки сфера життєдіяльності селянина, його спосіб життя, який включає види професійної діяльності, форми становлення ділових відносин і контактів у процесі виробництва і реалізації продукції, спосіб мислення та психології селянина, його соціальне становище і статус [2].

Висловлювання щодо визначення фермерства знаходимо у працях Лузана Ю. та Саблука П. фермерське господарство – тип сільськогосподарського підприємства, що діє на основі підприємництва, передбачає безпосередньо самостійну систематичну діяльність власника, який, володіючи матеріальними ресурсам і землею, на власний розсуд і ризик здійснює діяльність з виробництва, виконання робіт, надання послуг з метою отримання прибутку. В свою чергу, відомий вчений-аграрій Шульський М. визначає, що фермерство – це один із наслідків проведення реформування суспільних відносин і в цьому, як в дзеркалі, відображаються політико-організаційні, економічні та соціально-психологічні передумови реформування, їх закономірність та необхідність проведення змін в Україні [2].

У визначенні поняття фермерське господарство, як форми організації виробництва товарної сільськогосподарської продукції є різні тлумачення. Тут немає єдності у визначенні зазначеного формулювання. Зокрема, окремі вчені-

економісти вважають цю організаційно-правову форму господарювання на землі другорядною.

Останніми роками у більшості наукових праць учених-аграріїв зазначається, що фермерське господарство – це форма вільного підприємництва у вигляді самотійного господарюючого суб'єкта з правом юридичної особи. Таке господарство представлене окремим громадянином, його сім'єю або групою осіб, яке виробляє, переробляє і реалізує сільськогосподарську продукцію. Тобто господарство ведеться за принципом економічної вигоди [14].

Отже, фермерське господарство є основою успішного розвитку економіки країни ще з давніх часів, довівши свою конкурентоспроможність та можливість розвиватись збалансовано в різних економічних умовах.

1.2. Становлення та розвиток фермерства в Миколаївській області

Фермерські господарства взяли на себе практичну роль засновника нової системи господарювання у реформуванні українського економічного аграрного сектора. Але внутрішні можливості розвитку фермерства ще далеко не повністю розкриті.

Фермерство за останні 30 років пройшло складний шлях в розвитку. Умовно цей період можна поділити на три етапи. Нині фермерство перебуває у фазі входження у четвертий.

Перший етап практично збігається у часі з першим етапом земельної та аграрної реформ. В цей період був прийнятий ряд законодавчих та нормативно-правових актів, що регулювали питання створення та розвитку фермерських господарств [9].

Досить швидко кількості фермерських господарств почала зростати і досягло піку на початку 1996 р. після реалізації Указу Президента України «Про невідкладні заходи щодо прискорення земельної реформи в сфері сільськогосподарського виробництва».

Такий різкий зріст фермерства на початковому етапі мав декілька причин.

Перша, вперше за все життя люди отримали свободу для самостійної підприємницької діяльності, право займатися фінансовим плануванням, що раніше було абсолютною монополією державних структур і їх чиновників. Більшість фермерських господарств виникли не в силу економічної доцільності, не маючи будь-яких програм довгострокового розвитку, а тільки із надії, мрії їх організаторів на «краще життя». У певному розумінні психологічні очікування швидкого процвітання домінували над тверезим економічним розрахунком [9].

Друга причина, на відміну від сільського господарства, в інших сферах малий бізнес розвивався ще з часів перебудови, причому за досить сприятливих умов він процвітав. Звичайно, споглядаючи на ці перетворення, селянство сподівалось отримати неабиякий зиск і в аграрному секторі. Але найбільшим поштовхом розповсюдження фермерства на Україні стало створення у 1991 р. Фонду підтримки фермерських господарств. Найбільша питома вага коштів, які надавав Фонд, припадала на кредити на придбання техніки, насіння, пального, мінеральних добрив та засобів захисту рослин. Пільгове кредитування дало можливість сотням фермерів зміцнити матеріально-технічну базу своїх господарств [9].

Миколаївська область майже завжди домінувала серед інших регіонів за кількістю фермерських господарств, а темпи зростання кількості господарств по області (29,6%) перевищували темпи росту по Україні (22,4%) за період з 1993 по 2012 рр. на 7,3% (рис. 1.1). Але з 2014 по 2021 рр. пішло на спад через конкуренцію та викупівню земельних ділянок іншими фермерами.

Зрозуміло, що процес зростання кількості фермерських господарств не міг продовжуватись дуже довго, адже об'єктивною причиною стримування росту кількості фермерських господарств є обмежений об'єм земельних ресурсів - базис для їх діяльності [4].

Другий етап розвитку фермерського господарства починається з 1996 р., котрий характеризувався зниженням кількості фермерських господарств в Миколаївській області, і хоча в цілому зменшення кількості фермерських господарств по Україні за період не спостерігалось, проте середній темп

приросту за період з 1996 по 1999 рр. склав 0,6%, в той час, як з 1992 по 1995 рр. – 33,3%, тобто зменшився на 32,7 %. По Миколаївській області темп приросту за цей період був від’ємним і склав 3,7% в середньому.

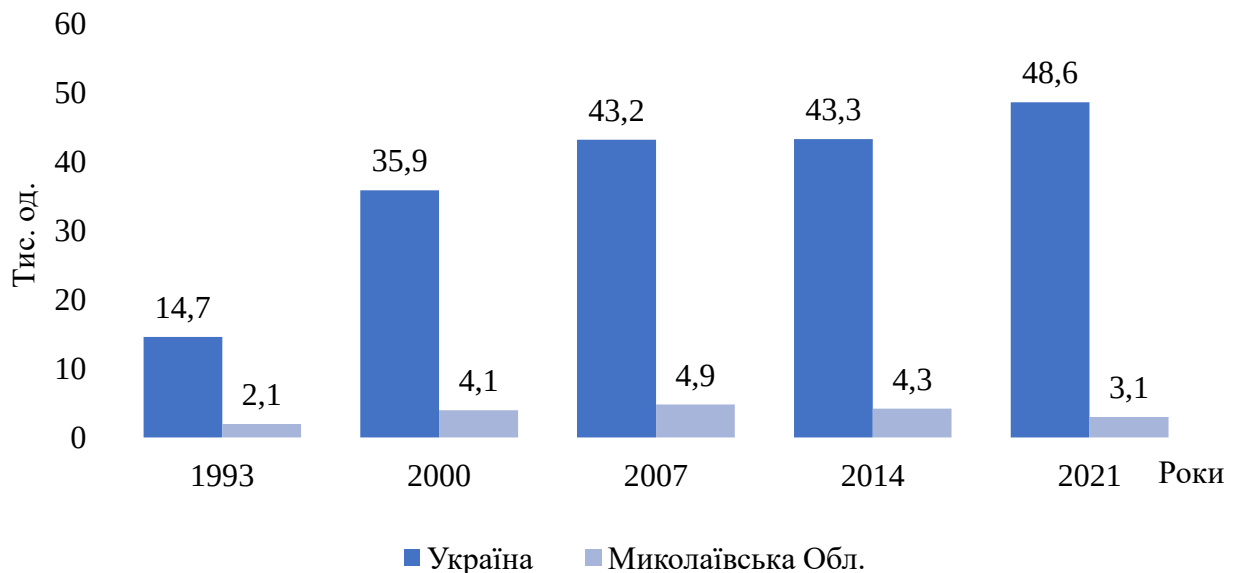

Рис. 1.1. Динаміка зростання кількості фермерських господарств по Миколаївській області та Україні [10]

Можливих причин такої ситуації декілька. По-перше, при виділенні земель запасу для ведення фермерського господарства місцева влада, як правило, керувалась принципами: «спочатку гірше, а далі буде видно». Ще гірша ситуація склалася при намаганні селянина вийти із КСП зі своїм паєм для ведення фермерського господарства. Керівники намагалися віддати найгірші за якістю ділянки землі. Причому нехтування законними правами члена КСП на конкретну земельну ділянку відповідно до сертифікату пояснювалося цілком логічно, з точки зору раціонального землекористування, неможливістю виділити земельну ділянку, яка знаходиться, наприклад, посередині поля [9].

По-друге, відміна пільг по оподаткуванню у перші 3-5 р. господарювання звичайно погіршили ситуацію щодо фінансового забезпечення фермерських господарств. Крім цього, припинення фінансування Фонду підтримки фермерських господарств з державного бюджету створили ситуацію, за якої

практично неможливо організувати сільськогосподарське виробництво через відсутність достатнього фінансового капіталу.

Третя причина, зростання диспаритету цін на сільськогосподарську продукцію та матеріально-технічні ресурси і відсутність при цьому дієвого механізму лізингу та пільгового кредитування не дозволили вести господарювання на необхідному технічному та технологічному рівнях, на відміну від КСП, де техніка була в наявності [9].

В результаті цієї проблеми, фермерськими господарствами було вироблено лише 2,4% валової продукції від загальної частини її обсягів в усіх категоріях господарств, пізніше кількість фермерських господарств зменшилась на 790 одиниць, це 15,9 %.

Через погіршення умов господарювання певна частина господарств розпалася. Інша – визнала свою неспроможність продовжувати бізнес. Не дивлячись на це було і позитивне зрушення, адже господарства, які залишилися, мали можливість нарощувати свій ресурсний потенціал, а саме через майнові та земельні паї тих селян, які вийшли з колективного сільськогосподарського підприємства, але не спромоглися вести самостійно виробництво. В результаті рівень забезпеченості господарств земельними ресурсами зріс з 21,6 га до 24,9 га, це на 15,3 % [4].

З 2000 р. кількість фермерських господарств в Миколаївській області знову зростає до 4,5 тис. в 2002 р., і протягом трьох років до 2004 р. практично не змінюється. За період з 2001 по 2005 рр. в середньому 97,4% від площі сільськогосподарських угідь у фермерських господарствах займає рілля. Це пов'язано з тим, що більшість із них спеціалізуються на виробництві продукції рослинництва - частина валової продукції цієї галузі склала 98,0%.

За період 2014 по 2021 рр. в Україні спостерігався ріст кількості фермерських господарств, але по Миколаївській області почалось зменшення, яке склало 27,9%. Це сталось через фінансові труднощі для фермерів та скупівлю земельних ділянок вже існуючими фермерськими господарствами.

При цьому зростають і обсяги виробництва продукції рослинництва. Так, у 2021 р. проти 2000 р. виробництво зерна з розрахунку на одне фермерське господарство зросло більш ніж у 5 разів; цукрових буряків – в 10 разів; картоплі – в 10 разів; овочів – в 12,6 раза; кукурудзи на силос і зелений корм – у 6 разів; соняшнику – на 235%. Зросли також обсяги виробництва кормових культур – кукурудзи на силос і зелений корм вироблено в 2021 р. проти 2000 року більше, ніж в шість разів, що пояснюється ростом чисельності поголів'я худоби та птиці за зазначений період, особливо свиней [9].

Отже, загалом можна зазначити, що фермерство в ті часи мали не найкращі показники розвитку, а саме через: значні диспропорції у розвитку галузей рослинництва і тваринництва; існувала значна нерівномірність розподілу фермерських господарств по районах; велика частина фермерських господарств мали недостатній рівень забезпеченості сільгоспугіддям. Проте позитивна динаміка нарощування розміру землекористування та показників обсягів виробництва спостерігалась протягом усіх етапів розвитку.

1.3. Перспективи розвитку фермерських господарств

Україну історично називають житницею Європи, а агробізнес – локомотивом нашої економіки, адже продовольство та аграрна продукція складають близько 45% українського експорту.

Загалом, за період з липня 2019 по червень 2020 р. Україна посіла друге місце в світі за загальним обсягом експорту зернових. Крім того, як відзначає декан факультету агротехнологій Миколаївського аграрного університету, кандидат сільськогосподарських наук Антоніна Дробітько, наразі Україна посідає перше місце в світі за об'ємами експорту соняшникової олії, друге — соняшникової макухи, четверте — ячменю та кукурудзи [10].

За даними облдержадміністрації, у 1996 р. експортний потенціал аграрної продукції Миколаївської області становив 94,6 тис. доларів США, а за 2020 р.

— майже 1,4 млрд., питома вага якого склала 3,3% до загальнодержавного експорту.

За останні роки продукція миколаївських аграріїв популярна в 105 країнах світу. Найбільші обсяги надходять до Молдови, США, Панами, Німеччини, Греції, Мальти, Великої Британії, Хорватії, Гонконгу, Китаю, Японії, Сінгапуру та Кореї.

Відкриття ринку з продажу земель сільськогосподарського призначення, мабуть, став одним з найбільш переламних моментів галузі за 30 років незалежності. З 1 липня 2021 р. в Україні запрацював ринок землі, який відтоді стала предметом купівлі-продажу. Миколаївська область має 76,7% сільськогосподарських угідь від усього земельного фонду (рис. 1.2), цим сами надає гарну можливість для розвитку фермерства.

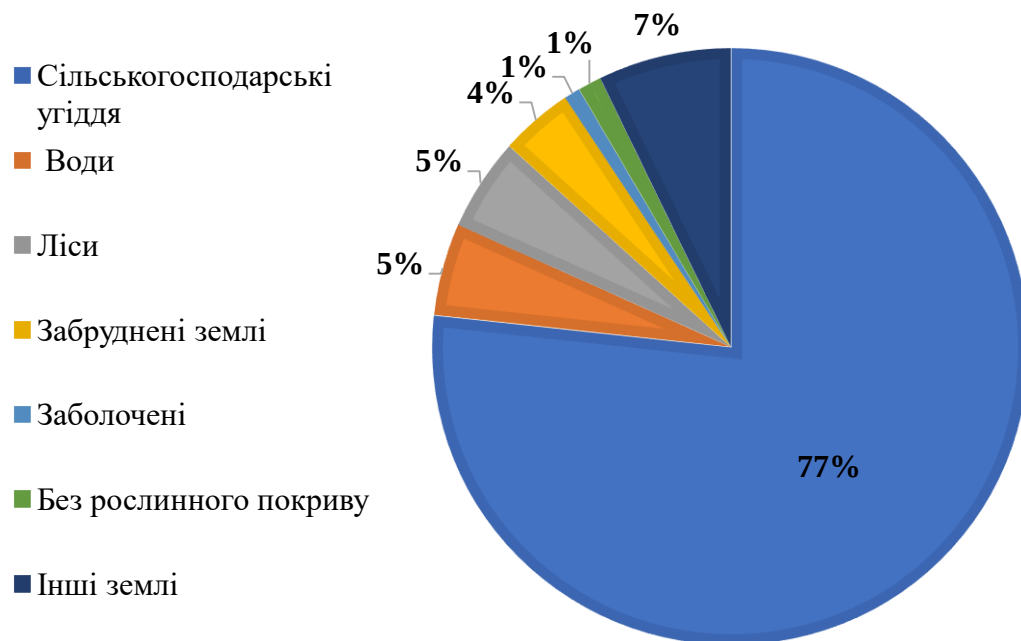

Рис. 1.2. Структура земельного фонду Миколаївської області

За даними Міністерство аграрної політики та продовольства України, станом на 20 серпня 2021р., в Миколаївській області було зареєстровано 146 таких правочинів і продано майже 522 га. землі (рис. 1.3). Це майже середній показник по всій країні.

У 1992 році було визначено три основні форми власності на землі: державна, колективна, приватна та визнано їх рівність. Потім через декілька років розпочався процес паювання земель під колективну власність. Колгоспи та радгоспи змінили форму власності на акціонерні товариства, приватні підприємства, фермерські господарства. Майже 200 тисяч селян отримали право на земельну частку (пай) із земель розпайованих господарств. Землі сільськогосподарського призначення перейшли від держави в колективну та приватну власність. У 2001 р. була відмінена колективна форма власності та з'явилася комунальна [10].

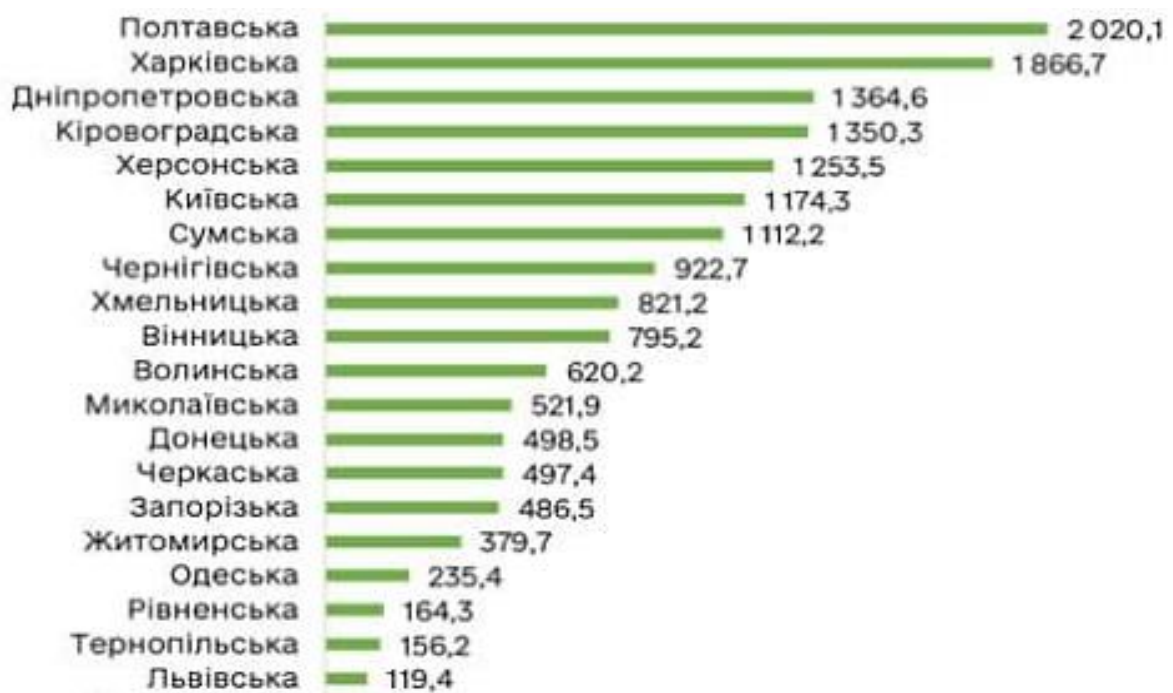

Рис. 1.3. Площа земель, щодо яких зареєстровано правочини, га [10]

На сьогоднішній день земельний фонд Миколаївської області становить 2,4 млн. гектарів. Миколаївщина є регіоном інтенсивного землеробства, тому загальна площа сільськогосподарських угідь більша 2 млн. гектарів. У різні роки незалежності, за даними геокадастру, землі сільськогосподарського призначення становили 75 - 82% від усього земельного фонду регіону. Це близько 5% площ України. При цьому 1,7 млн. га. становить рілля, на яких створюється близько 4% загальнодержавного обсягу валової продукції. Щороку понад 1,5 млн. гектарів земель засівається всіма сільськогосподарськими культурами [30].

У 2021 р. в Миколаївській області працювало близько 4 тис. суб'єктів господарювання, які виробляли сільськогосподарську продукцію. З них 3,1 тис. фермерські господарства.

Аграрії Миколаївщини в загальнодержавному обсязі забезпечують понад 4% зернових та зернобобових культур, 7% соняшнику, 6% культур овочевих, 1,5% плодових та ягідних культур, 8% винограду, 1,3% м'яса, 3% молока, 1,7% яєць, 6,5% вовни [10].

В середньому щороку виробляється в межах 3 млн. т. зернових та зернобобових культур, до мільйона соняшнику, 182 тис. т. картоплі, 530 тис. т. овочів, 26 тис. т. плодоягідних культур, 40 тис. т. винограду, 48 тис. т. м'яса, 280 тис. т. молока та 206 млн. штук яєць [30].

Вважають, що фермерське та сільське господарство годує не лише працівників безпосередньо цієї галузі, а створює нові робочі місця за її межами. В Миколаївській області, за даними Департаменту агропромислового розвитку ОДА, працює 175 підприємств переробної та харчової галузі охоплюють майже всі напрямки споживчого ринку та забезпечують населення широким асортиментом м'ясної, молочної, борошно-круп'яної, хлібопекарської продукції.

Область має потужні підприємства, утворені за часи незалежної України, які вносять вагомий вклад в розвиток аграрної галузі. Це відомі як в Україні, так і за її межами підприємства: ТОВ СП «НІБУЛОН», група компаній «Agrofusion», ПрАТ «Лакталіс-Миколаїв», ТОВ «Сандора», АТ «Коблево», СТОВ «Промінь» та інші.

За останніми підрахунками на території області знаходиться понад 2,5 тисяч пасік, котрі кожного року виготовляють 6 тисяч тонн меду, значна частина якого відправляється на експорт. Також гарно розвинене виноградне виробництво та винне. На території області знаходиться 9 крафтових виноробів, зокрема ТОВ «Бейкуш Вайнері», ТОВ «Стерх», ТОВ «Ріст-Агро», ПП «Виноробня Сливино», СФГ «Старий Світ» та інші, якими переробляється та зберігається 115 040 л. якісного натурального вина.

З 1995 по 2021 рр. приріст вирощення зернових і зернобобових на Миколаївщині складав 42%, про що свідчать дані Головного управління статистики в області щодо обсягів виробництва, а площі для посіву цих культур зріс майже на 20%.

Не зважаючи на такий зріс найбільше зросли обсяги площ та виробництва під соняшникову культуру. Протягом останніх років область виробляла у 3-4 рази більше соняшнику, ніж 30 років тому, а засівали ним на 161% більше площ (див. рис. 1.4). Звісно, ці цифри відносні, тому що врожайність кожного року різна, однак загальна тенденцію зросту присутня. Наприклад, у 1995 р. під соняшником в Миколаївській області було 194 тисячі гектарів і 742 тисячі зернових. А станом на 2021 р. область мала 506 тис. га. засіяних соняшником і 883 тисячі — зерновими.

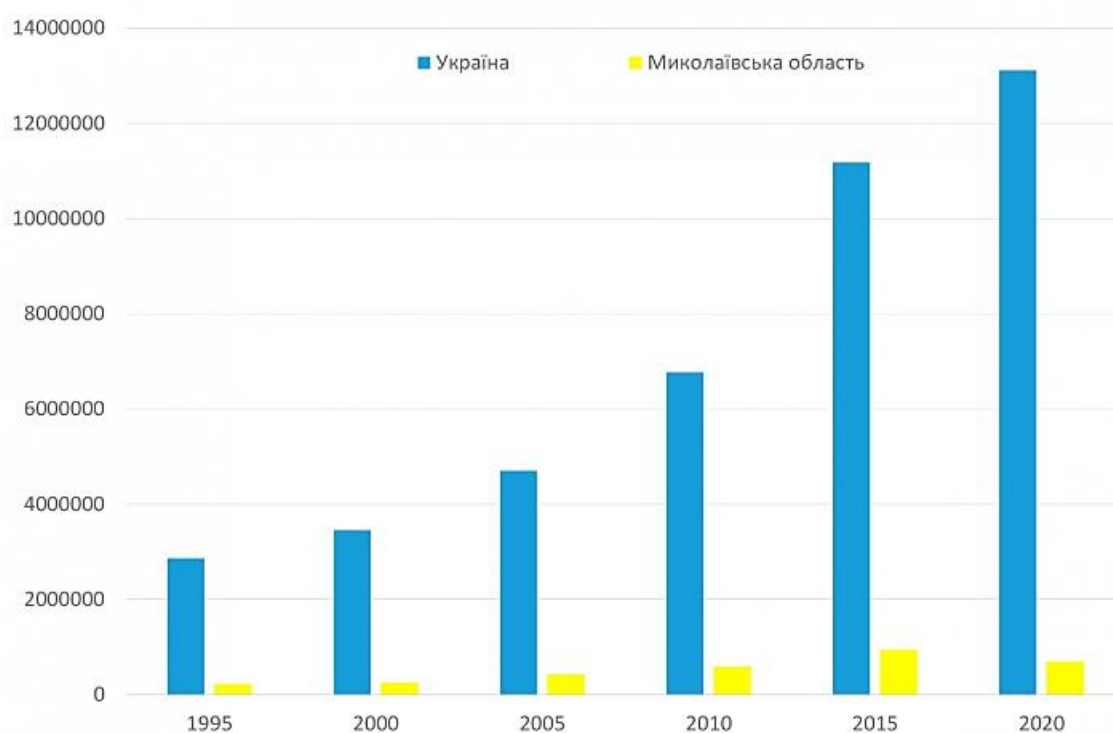

Рис. 1.4. Виробництво соняшнику в Миколаївській обл. в порівнянні з усією Україною станом на 2021 р., тонн [10]

Отже, Миколаївська область за часи незалежності України посідала одну з найкращих областей з розвитку фермерських господарств. За статистичними даними чітко видно, що перспектива розвитку в подальшому має високу

ймовірність на успіх. Імпорт продукції прямує до 105 країн світу – це є гарним показником якості та популярності серед інших країн. Кліматичні умови та якість землі дозволяє вирощувати великі об'єми соняшнику, зернових культур та винограду [36].

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ТА КЛЮЧОВІ МОМЕНТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ДЛЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ БАШТАНСЬКОГО РАЙОНУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Порядок та особливості надання земель фермерським господарствам

Відповідно до частини першої статті 1 Закону України «Про фермерське господарство» фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян зі створенням юридичної особи, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробкою та реалізацією з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм для ведення фермерського господарства, відповідно до закону [5].

Можливість реалізації громадянином права на створення фермерського господарства безпосередньо пов'язана з наданням йому земельних ділянок для ведення фермерського господарства, що є обов'язковою умовою для державної реєстрації фермерського господарства, ст. 8 [5].

Порядок надання чи передачі земельних ділянок для ведення фермерського господарства передбачений Земельним кодексом України та Законом України «Про фермерське господарство». Згідно з положеннями статей 31 та 32 Земельного кодексу України землі фермерського господарства можуть складатися із:

- земельної ділянки, що належить на праві власності фермерському господарству як юридичній особі;
- земельних ділянок, що належать громадянам — членам фермерського господарства на праві приватної власності;
- земельної ділянки, що використовується фермерським господарством на умовах оренди.

Також, громадяни - члени фермерського господарства мають право на отримання безоплатно у власність із земель державної і комунальної власності земельних ділянок у розмірі земельної частки [5].

Громадянам України – членам фермерських господарств, крім тих, які раніше набули права на земельну частку (пай), передаються безоплатно у приватну власність надані їм у користування земельні ділянки у розмірі земельної частки члена сільськогосподарського підприємства, розташованого на території відповідної ради [13].

Особливістю при використанні землі фермерського господарства є те, що права володіння та користування земельними ділянками, які знаходяться у власності членів фермерського господарства, здійснює фермерське господарство.

Відповідно до частини 1 ст. 121 Земельного кодексу України громадяни України мають право на безоплатну передачу їм земельних ділянок із земель державної або комунальної власності для ведення фермерського господарства – в розмірі земельної частки, визначеної для членів сільськогосподарських підприємств, розташованих на території сільської, селищної, міської ради, де знаходиться фермерське господарство [12].

У випадку коли на території сільської, селищної або ж міської ради розташовано більше одного сільськогосподарського підприємства, розмір земельної частки визначається як середній по цих підприємствах. У разі повної відсутності сільськогосподарських підприємств на території відповідної ради розмір земельної частки визначається як середній по району.

Кожна особа котра бажає створити фермерське господарство, має можливість отримати земельну ділянку для ведення фермерського господарства з земельного складу державної чи комунальної власності у оренду або власність.

Для отримання земельної ділянки у власність або в оренду із земель комунальної власності з метою ведення фермерського господарства громадянам

необхідно звертаються до місцевої ради, а з земель державної власності до районної державної адміністрації.

Для того, щоб безоплатно отримати земельну ділянку для ведення фермерського господарства, громадянину України необхідно здійснити наступні дії [5].

Звернутися з клопотанням до відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування, який відповідно до повноважень, визначених ст. 122 цього Кодексу, передає у власність або користування такі земельні ділянки [5].

У клопотанні зазначаються цільове призначення земельної ділянки для ведення фермерського господарства та її орієнтовні розміри. До клопотання додаються: графічні матеріали, на яких зазначено бажане місце розташування земельної ділянки, погодження землекористувача (у разі вилучення земельної ділянки, що перебуває у користуванні інших осіб) та документи, що підтверджують досвід роботи у сільському господарстві або наявність освіти, здобутої в аграрному навчальному закладі, копію документа, що посвідчує особу, документ, що підтверджує право на пільги при отриманні земельних ділянок у разі їх наявності [17].

Відповідний орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування, який передає земельні ділянки державної чи комунальної власності у власність розглядає клопотання у місячний строк і дає дозвіл на розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки або надає мотивовану відмову у його наданні [17].

Підставою відмови у наданні такого дозволу може бути лише невідповідність місця розташування об'єкта вимогам:

- законів, прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів;
- генеральних планів населених пунктів та іншої містобудівної документації;
- схем землеустрою і техніко-економічних обґрунтувань використання та охорони земель адміністративно-територіальних одиниць;

- проектів землеустрою щодо впорядкування територій населених пунктів, затверджених у встановленому законом порядку.

У випадку якщо в місячний строк з дня реєстрації клопотання відповідний орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування, який передає земельні ділянки державної чи комунальної власності у власність відповідно до повноважень, визначених ст. 122 Земельного кодексу України, не надав дозволу на розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки або мотивовану відмову у його наданні, то особа, зацікавлена в одержанні безоплатно у власність земельної ділянки із земель державної або комунальної власності, у місячний строк з дня закінчення зазначеного строку має право замовити розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки без надання такого дозволу [16].

Також додається договір до письмового повідомлення на виконання робіт із землеустрою щодо відведення земельної ділянки. Замовити в землевпорядній організації виготовлення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки.

Виконавцем робіт у землевпорядній організації може бути тільки особа, яка має сертифікат інженера-землевпорядника. Перелік таких осіб розміщений на офіційному сайті Держгеокадастру. Без наявності такого сертифікату у виконавця робіт проект землеустрою буде вважатися недійсним і державної реєстрації земельної ділянки здійснено не буде [17].

Після отримання дозволу необхідно замовити розроблення проекту землеустрою. Проект землеустрою розробляють землевпорядні організації. А безпосереднім виконавцем може бути лише особа, що має сертифікат інженера-землевпорядника, яка і визначить точні межі земельної ділянки, їх геодезичні координати, встановить межові знаки та складе кадастровий план земельної ділянки, проект землеустрою [17].

Проект землеустрою щодо відведення земельної ділянки розробляється за замовленням громадян суб'єктами господарювання, що є виконавцями робіт із землеустрою. Умови і строки розроблення проектів землеустрою щодо

відведення земельних ділянок визначаються договором, укладеним замовником з виконавцем цих робіт відповідно до типового договору. Типовий договір на розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки затверджується Кабінетом Міністрів України. Термін виконання робіт згідно із законодавством не може перевищувати шести місяців [15].

Оригінал відповідної документації із землеустрою подається розробником для погодження територіальному органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, а іншим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування та іншим суб'єктам, які здійснюють погодження документації із землеустрою, – копії такої завіреної розробником документації [15].

Відповідний орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування протягом 10 робочих днів з дня одержання проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки, а в разі необхідності здійснення обов'язкової державної експертизи землевпорядної документації згідно із законом – після отримання позитивного висновку такої експертизи приймає рішення про надання земельної ділянки у користування [17].

Отже, законодавчі органи нашої країни, прийнявши Закон який став основою для діяльності фермерських господарств – це Закону "Про селянське (фермерське) господарство". Завдяки ньому було врегульовано всі основні питання створення, діяльності і припинення діяльності фермерських господарств.

2.2. Землеустрій фермерського господарства та обов'язки з володіння і використання землі

Головною з особливостей використання землі фермерськими господарствами є те, що права володіння та користування земельними ділянками, які знаходяться у власності членів фермерського господарства, здійснює фермерське господарство [20].

З урахуванням зазначених положень законодавства слід відмітити, що чинна редакція Закону України «Про фермерське господарство» не у повній мірі регулює особливості використання землі фермерськими господарствами. Це стосується права постійного користування на земельні ділянки, яке фермерське господарство та його члени мали право набувати згідно з редакцією Закону України «Про селянське (фермерське) господарство» [12].

Згідно з інформацією Державної служби статистики, станом на сьогодні в Україні більш ніж 3,2 млн. га усіх сільськогосподарських угідь перебувають у користуванні осіб на підставі права постійного користування земельною ділянкою [19].

Відповідно до земельного законодавства України правом постійного користування землею визначається безстрокове право володіння і користування земельною ділянкою, яка перебуває у державній або комунальній власності [19].

Згідно до ст. 92 Земельного кодексу України, право постійного користування земельною ділянкою – це право володіння і користування земельною ділянкою, яка перебуває у державній або комунальній власності, без встановлення строку [16]. Чинне земельне законодавство обмежує коло суб'єктів, які можуть використовувати на праві постійного користування земельні ділянки державної та комунальної власності, до числа яких входять, приміром, підприємства, установи та організації, що належать до державної та комунальної власності, громадські організації осіб з інвалідністю України, їх підприємства, установи та організації, релігійні організації України тощо [17].

У радянський період приватна власність на землю в класичному розумінні не існувала в законодавстві. Натомість основні земельні закони того часу, такі як Земельний кодекс УРСР, Основи законодавства Союзу РСР і союзних республік про землю та Земельний кодекс УРСР 1970 р., визначали користування землею (постійне та строкове (включно з орендою)) як такий, що визначався як основний титул, який регулює можливість використання землі. Водночас нормативні положення про приватну власність на землю з'явилися в українському законодавчому полі з набранням чинності Законом України про

власність 1992 р., який згодом був закріплений у Конституції України та інших законодавчих актах [19].

Законодавством одержання земельної ділянки було передбачене як обов'язкова умова для набуття правосуб'єктності фермерського господарства як юридичної особи. Водночас одержання громадянином державного акта, яким посвідчувалося право на земельну ділянку для ведення фермерського господарства, зобов'язувало таку фізичну особу в подальшому подати необхідні документи до відповідної місцевої ради для державної реєстрації. Тобто закон не передбачав права громадянина використовувати земельну ділянку, надану йому в користування для ведення господарства, без створення такого фермерського господарства [17].

Можливість реалізації громадянином права на створення фермерського господарства безпосередньо пов'язана з наданням такій фізичній особі земельних ділянок для ведення фермерського господарства, що є обов'язковою умовою для державної реєстрації такого господарства [22].

Фермерське господарство (незалежно від його форми) створюється з метою виробництва товарної сільськогосподарської продукції, її переробки, реалізації на внутрішньому і зовнішньому ринках та отримання прибутку, що відповідає визначенню підприємництва, наведеному у ст. 42 Господарського кодексу України. Таким чином, земельні ділянки, надані громадянам у порядку, встановленому для ведення фермерського господарства, за своїм правовим статусом мають використовуватися виключно для здійснення підприємницької діяльності, а не для задоволення особистих потреб [36].

Після отримання земельної ділянки фермерське господарство має бути зареєстроване у встановленому законом порядку і з дати реєстрації набуває статусу юридичної особи. З цього часу обов'язки землекористувача здійснює фермерське господарство, а не громадянин, якому надавалася відповідна земельна ділянка для ведення фермерського господарства [22].

З моменту державної реєстрації фермерського господарства та набуття ним прав юридичної особи таке господарство на основі норм права набуває як

правомочності володіння і користування, так і юридичні обов'язки щодо використання земельної ділянки [17].

Підставою для припинення права постійного користування земельною ділянкою, наданою громадянину для ведення фермерського господарства, є припинення діяльності такої юридичної особи як селянського (фермерського) господарства.

У земельному законодавстві така підстава припинення права постійного користування фермерським господарством земельною ділянкою свого засновника, як смерть громадянина-засновника фермерського господарства, відсутня. У разі смерті громадянина-засновника фермерського господарства відповідні правомочності та юридичні обов'язки щодо використання земельної ділянки, яка була надана засновнику саме для ведення фермерського господарства, зберігаються за цією юридичною особою до часу припинення діяльності фермерського господарства у встановленому порядку [17].

Отже, законодавство нашої держави побудовано так аби особи, які хочуть займатись фермерським господарством мали нормальні умови для створення, роботи та розвитку в цій галузі. Перед початком пошуку земель під фермерство необхідно дуже уважно вивчити закони та право на володіння землями чи їх орендою, звернути увагу на всі елементи управління. Важливо звертати увагу на оновленні закони та перевіряти їх чинність.

2.3. Особливості організаційного процесу

В разі не правильного розселення села може статись його вимирання, тому одиниці наважуються взяти землю під розвиток чи створення успішного фермерського господарства. Так само і при проектуванні фермерського господарства здебільшого недостатньо чітких викладок щодо його рентабельності. Тому завжди краще починати з конкретних фермерів які, як правило, пройшли всі відповідні районні, обласні конкурси претендентів та рекомендовані комісією. Найкращим варіантом є сім'я з найбільш стандартним

складом: чоловік, дружина, неповнолітні діти які є спадкоємцями надбаного. Бажано щоб такі люди мали освіту пов'язану з технічною і агрономічною сферою та зоотехнічною або ж ветеринарною.

Фермерські господарства зазвичай повинні бути спеціалізованими, їх розміри залежать від можливого трудового потенціалу, технічної забезпеченості, місцевих природно-економічних умов [11].

Технологічні карти вирощування сільськогосподарських культур та графіки виробничих процесів у тваринництві дозволяють чітко збалансувати трудові процеси. У молочному тваринництві, наприклад, кількість поголів'я визначається відповідно до молочної продуктивності сім'ї та інших факторів. Земельна площа тваринницької ферми також визначається потребою в кормах і продуктивністю сільськогосподарських угідь в даних природно-кліматичних умовах [23].

Посівні площі та сівозміни повинні бути такими, щоб забезпечувалося нормативне навантаження на сільськогосподарську техніку та її раціональне використання. Тваринництво на фермі повинно забезпечуватися переважно натуральними кормами, включаючи закупівлю комбікормів.

При виборі місця розташування ферми слід враховувати близькість гарантованого джерела води.

Найзручніше та найвигідніше це коли земельні ділянки компактні, але як виняток, землекористування фермера може бути із кількох близько розміщених наділів. Структура сільськогосподарських культур залежить від типу та якості ґрунтів, «меню» худоби, а їх площі – від урожайності, потреби у виробництві товарної продукції по видах і забезпечення тваринництва кормами. При цьому набір культур повинен бути невеликим, а площі їх посіву якомога більшими [21].

Визначення площі та розміру фермерського господарства залежить від:

- виробничої спеціалізації господарства;

- природних умов, що характеризують родючість ґрунтів, меліоративний і культуртехнічний стан угідь, їх контурність, віддаленість від господарських центрів, основних доріг та ін.;

- забезпеченості фермерського господарства складом і рівнем кваліфікації працездатних членів родини, можливістю залучення іншої робочої сили, особливо в напружені періоди робіт;

- наявності в господарстві грошових і матеріальних засобів та можливості використання банківських кредитів для створення основних і оборотних фондів, що відповідає матеріально-технічній базі та визначає рівень механізації виробничих процесів і продуктивності праці.

Розмір та структуру земельних угідь чітко визначає спеціалізація господарства. Наприклад, за однакових умов фермерські господарства, що спеціалізуються на вирощуванні овочевих культур, будуть набагато меншими, ніж зернові, через вищі витрати праці, пов'язані з вирощуванням овочевих культур. Господарства, що спеціалізуються на виробництві сільськогосподарської продукції, мають землі, що складаються переважно з ріллі, тоді як тваринницькі ферми мають пасовища та сіножаті, а садівничі та виноградарські господарства - багаторічні насадження [36].

Сприятливі природні умови, висока родючість ґрунтів та достатня кількість орних земель сприяють збільшенню виробництва продукції з одиниці площі. Таким чином, фермерські господарства, які виробляють однаковий загальний обсяг продукції на кращих землях, мають меншу земельну площу, ніж фермерські господарства з аналогічними землями зі складними природними умовами. Крім того, господарства з більш родючими землями, як правило, є інтенсивними господарствами з високою вартістю продукції. Це пояснюється тим, що більш врожайні, трудомісткі культури на землі кращої якості можуть приносити вищі прибутки [23].

Наявні кошти або початковий капітал також можуть бути використані для визначення доцільності розвитку фермерського господарства в певному напрямку. Наприклад, молочні ферми потребують більше капіталу для

будівництва ферми, ніж відгодівельні майданчики для великої рогатої худоби. Це пов'язано з тим, що молочна ферма повинна мати не лише корів, але й доїльний зал, молочну ферму та телятник, які потребують додаткових витрат [21].

За інших рівних умов, ферми з більш продуктивною технікою та транспортними засобами можуть бути більшими, ніж ферми з менш продуктивною технікою та механізмами, які доводиться орендувати або купувати через брак коштів, а в деяких випадках замінювати ручною працею.

На спеціалізацію фермерських господарств, розмір і склад їхніх господарств також впливає їхнє розташування відносно ринку збуту. Приміські господарства спеціалізуються переважно на виробництві продуктів харчування (картопля, овочі, фрукти, ягоди, молоко та м'ясо). Такі господарства мають невеликі площі для виробництва ранніх овочів, ягід, зелені, квітів та грибів. У сировинних зонах промислових підприємств, що переробляють сільськогосподарську продукцію (цукрові, спиртові, ефіроолійні та інші заводи), переважають господарства, що виробляють сировину [21].

Тому, перш ніж приймати рішення про розмір фермерського господарства та склад земельних угідь, необхідно обґрунтувати його спеціалізацію, визначити кількість працівників, кваліфікацію та вподобання власника землі, наявність основних та оборотних засобів, а також коштів, доступних для розширення.

Якщо фермерське господарство створюється на землях спеціального призначення, площа необхідних ділянок визначається оптимальними та максимальними розмірами фермерських господарств різної спеціалізації, затвердженими в конкретній місцевості.

При виході громадян із фермерських господарств, створених на землях сільськогосподарських підприємств, площа фермерського господарства визначається розміром виділеної земельної частки (паю), кількістю членів господарства та можливістю додаткової оренди земельних ділянок [12].

Розмір фермерського господарства залежить, головним чином, від його робочої сили та досвіду, а також від відповідного технічного оснащення. Останнє можна спрогнозувати на основі механічних систем, які будуть розроблені в найближчі роки. Розрахувавши потенційну річну пропозицію робочої сили в сільських сім'ях, трудомісткість тваринництва та кількість необхідних кормів, можна побачити, що з точки зору комплексної механізації виробничого процесу, розумний розмір фермерських господарств може бути визначений наступним чином [23].

Можна порахувати приблизні річні затрати праці в умовах комплексної механізації таким чином: на одну корову - 130 робочих годин, на голову молодняка до одного року – 40, на виробництво кормів для однієї структурної голови (85–90 од.) – 52 люд.год, усього – 222. При цьому сім'я фермера може утримувати 19–20 структурних голів великої рогатої худоби ($4320:222 = 19,5$).

Далі розраховуємо необхідну кормову площу (ріллі) для однієї структурної голови. Припустимо, що вихід кормових одиниць з 1 га площі становить 40 ц, а страховий запас кормів – 15 %. За цих умов кормова площа для однієї структурної голови при відповідній урожайності кормових культур буде 2,44 га ($85 \times 1,15 : 40$). Загальна кормова площа для фермерського господарства в нашому прикладі становитиме 48,8 га ($2,44 \times 20$) [35].

Чаянов А. В. наголошував: «Форми землекористування не можна продиктувати всупереч місцевим умовам». За рахунок приватної власності підвищиться ефективність використання землі і стабілізує форми господарювання. Але ферми створюють здебільшого стихійно, «окуповуючи» островці серед колгоспних і радгоспних полів. Через це перед сучасним землеустроєм постає ряд не простих завдань. Серйозні помилки неминуче доведеться ліквідовувати і це буду з більшими витратами та втратами. За останні роки постало питання потреби виваженої й обґрунтованої з точки зору раціонального використання землі програми створення фермерських господарств на основі схем розміщення їх на території місцевої Ради народних депутатів.

При їх розробці, потрібно дотримуватися основних вимог:

- розмір, відведених земель і склад угідь повинні бути оптимальними, і відповідати спеціалізації фермерського господарства;
- земельні ділянки під фермерські господарства повинні формуватись, як правило, єдиним масивом із розташованими на ньому водними джерелами і лісовими угіддями;
- розміщатися поблизу населених пунктів і хуторів у передгірській та гірській зонах, компактно;
- ферми не рекомендується розміщати у місцях покладів корисних копалин, природоохоронних зонах.

Перш ніж почати розробку схеми потрібно виявити усіх бажаючих одержати землю за заявами, визначити спеціалізацію фермерських господарств і тільки тоді почати проектування. Воно повинно здійснюватися не лише на окремі землеволодіння, а в цей же час на взаємопов'язану систему землеволодінь. Потрібно розуміти, що ферма стає не лише формою землеволодіння та господарювання, а й однією з системи розміщення людей (розселення). За нових умов змінюються принципи розселення об'єктів виробничої і соціальної інфраструктури. Тому, вирішити такі питання можливо лише при розгляданні їх у межах певної системи [13].

Система комплексного проекту землеустрою повинна включати:

- систему розміщення фермерських господарств на території місцевої, в окремих випадках і районної Рад народних депутатів, на 5-7 років;
- проект внутрішньогосподарського землеустрою фермерського господарства;
- робочі проекти на здійснення окремих заходів і для організації використання окремих ділянок сільськогосподарських угідь.

Згідно із ст. 100 Земельного кодексу України сервітут може бути встановлений договором, законом, заповітом або рішенням суду. Сервітут може належати власникові (володільцеві) сусідньої земельної ділянки, а також іншій конкретно визначеній особі (особистий сервітут) [16].

Земельний сервітут може бути встановлений договором між особою, яка вимагає його встановлення, та власником (землекористувачем) земельної ділянки.

За домовленістю сторін договір про встановлення земельного сервітуту може бути посвідчений нотаріально.

Власник земельної ділянки також може встановити вимогу нотаріального посвідчення договору про встановлення земельного сервітуту та скасувати таку вимогу. Встановлення (скасування) вимоги є одностороннім правочином, що підлягає нотаріальному посвідченню. Така вимога є обтяженням речових прав на земельну ділянку та підлягає державній реєстрації в порядку, визначеному законом [24].

Земельний сервітут підлягає державній реєстрації в порядку, встановленому для державної реєстрації прав на нерухоме майно.

У разі необхідності встановлення земельного сервітуту на землях державної, комунальної власності, не сформованих у земельну ділянку, допускається формування земельної ділянки в межах території, на яку буде поширюватися право земельного сервітуту.

Отже, організація процесу вимагаю докладання багатьох зусиль та фінансів, основним питанням постає пошук однієї або ж декількох ділянок з підходящими умовами. Потрібно враховувати розташування, якість ґрунту, клімат, відстань до найближчої дороги, постійне джерело води, наявність населення поряд для можливості наймання працівників. Також необхідно в'яснити спеціалізацію фермерського господарства щоб відштовхуватись від її потреб. Посівні площі та сівозміни повинні бути такими, щоб забезпечувалося нормативне навантаження на сільськогосподарську техніку та її раціональне використання. Має бути створена якісна система функціонування фермерського господарства для його можливості подальшого існування та розвитку.

РОЗДІЛ 3

ВІДОМОСТІ ПРО ЗЕМЕЛЬНІ ДІЛЯНКИ, ЩО ПЕРЕБУВАЮТЬ У ВЛАСНОСТІ БЕРЕЗНЕГУВАТСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ БАШТАНСЬКОГО РАЙОНУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Загальні відомості про земельні ділянки

На час складання проекту із землеустрою у власності фермерського господарства знаходились землі розташовані в межах території Березнегуватської селищної ради Баштанського району Миколаївської області, виробничий центр якого знаходиться в смт. Березнегувате Баштанського району Миколаївської області.

Територія Березнегуватського району розміщена у східній частині Миколаївської області (рис. 3.1).

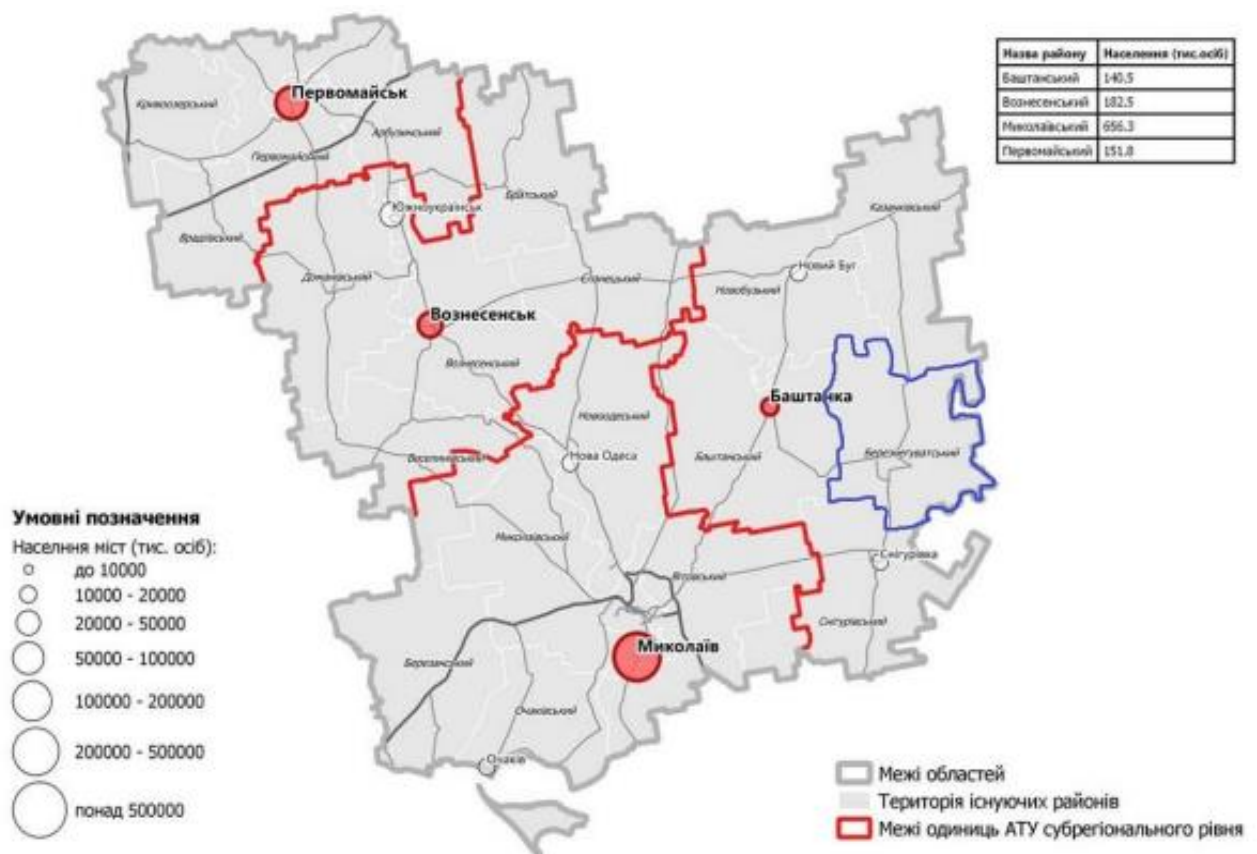

Рис. 3.1. Розташування району на карті Миколаївської області [6]

Земельні ділянки, котрі перебувають у власності фермерського господарства, знаходяться у межах 0,8 до 2,2 км від с. Новоолександрівка та Озерівка [6].

Села Новоолександрівка та Озерівка розташовані на відстані 33 км на північний схід від районного центру смт. Березнегувате та на відстані 130 км на північний схід від обласного центру м. Миколаїв.

Загальну площу земельних ділянок фермерського господарства на території Березнегуватської селищної ради займає 33,4843 га. Це 14 земельних ділянок з зручним та компактним розташуванням (рис. 3.2).

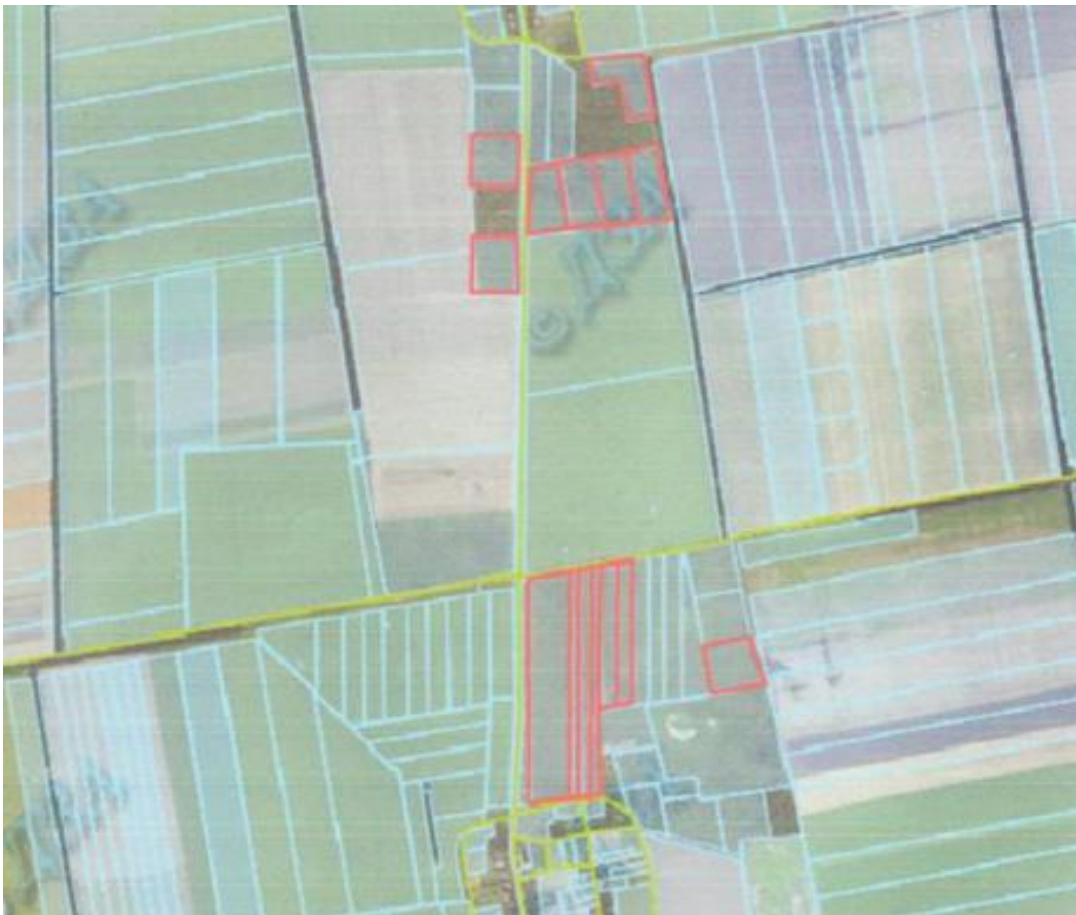

Рис. 3.2. Викопіювання земельних ділянок фермерського призначення приватної власності громадян в межах Березнегуватської селищної ради Баштанського району Миколаївської області [21]

Відповідно до Постанови Верховної Ради України «Про утворення та ліквідацію районів» №807-IX від 17.07.2020 р., кількість районів Миколаївської області було скорочено з 19 до 4, тому до Баштанського району увійшли

Березнегуватський, Новобузький та Снігурівський райони та Вознесенський район [11].

Передбачена до відведення земельна ділянка площею 0,5 га. землі належить до земель державної власності. Дана земельна ділянка розташована на території Березнегуватського району, Миколаївської області.

Головний вид діяльності на даній земельній ділянці, за КВЕД 2010 є:

01.11 - Вирощування зернових культур окрім рису, бобових культур і насіння олійних культур.

Вид земельних угідь: рілля, котрі регулярно розорюються для створення агротехнічних умов під вирощування на них сільськогосподарських культур.

Територією району проходять автошляхи міжобласного значення Снігурівка-Херсон (відстань до автошляху 19 км) Миколаїв-Снігурівка (відстань до автошляху - 20 км), залізниця з Херсон-Кривий Ріг, до найближчої залізничної станції Березнегувате 2,6 км). Завдяки цим дорогам відбувається забезпечення зв'язку з районними і обласними центрами, а також з пунктами здачі продукції.

Об'єктом проектування є землі, які знаходяться у користуванні фермерського господарства та розташовані в межах Березнегуватської селищної ради Баштанського району Миколаївської області. Документами, що доводять права власності на земельні ділянки:

- витяги з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно про реєстрацію права власності,
- державний акт на право власності на земельну ділянку.

Вся територія це схили котрі піддаються дії площинної, а в деяких місцях глибинної ерозії, цим самим призводячи до утворення ярів, знижується вміст гумусу та поживних речовин у ґрунтах.

Основною часткою ґрунтів є чорноземи південні з переважно підвищеним вмістом гумусу який складає 38,4% від загальної площі (див. табл. 3.1). Характерною ознакою чорноземів південних слабодельфованих є невелика товщина горизонтів проникнення і фіксації гумусних речовин [29].

Земельна ділянка, що проєктується до відведення, раніше нікому не надавалася у володіння чи користування. Обмеження та обтяження (сервітути) згідно Класифікатора обмежень обтяжень у використанні земельних ділянок, затвердженого наказом Держкомзему 29.12.2008 р. №643 [3], відсутні.

Таблиця 3.1

Характеристика ґрунтів за вмістом гумусу станом на 01.01.2022 р.

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, %
дуже низький < 1,1	низький 1,1-2,0	середній 2,1-3,0	підвищений 3,1-4,0	високий 4,1-5,0	дуже високий > 5,0	
1,4	25,8	22,2	38,4	12,2	0,0	2,9

Земельна ділянка розташована за межами об'єктів природнозаповідного фонду, прибережних захисних смуг та водоохоронних зон, за межами об'єктів культурної спадщини.

Переважає більшість господарів пайових земельних ділянок Миколаївської області займається винятково вирощуванням рослинницької продукції. Це обумовлено природо-кліматичними умовами регіону, а також значно вищою рентабельністю виробництва продукції рослинництва [4].

Отже, дослідивши зібрані дані стосовно обраної земельної ділянки, можемо зробити висновок, що підходить для ведення фермерської діяльності завдяки гарній якості ґрунтів, компактності територій, близькому розташуванню автомобільних шляхів та непоганим кліматичним умовам, які за якісно продуманої систем вирощування можуть гарно сприяють вирощуванню рослинницької продукції. Також, хорошим фактором ще є те, що ці земельні ділянки раніше нікому не надавались у володіння чи користування - це говорить про відсутність на них будь-яких робіт котрі могли виснажити землі чи змінити їх склад.

3.2. Характеристика просторових та кліматичних умов об'єкта господарської діяльності

Земельна ділянка розташована в межах території Березнегуватської селищної територіальної громади Баштанського району Миколаївської області.

Площа Березнегуватського району становить 126372 га (1,26 тис. км²), із них площа сільськогосподарських угідь - 114,2 тис. га. Населення району 21,7 тис. [31].

Геополітичне положення району дуже зручне. Районний центр смт. Березнегувате займає фактично центральне положення на своїй території і практичної рівновіддалений від трьох індустріальної і культурно розвинутих міст Півдня України - Миколаєва, Херсона і Кривого Рогу, приблизно 90-100 км.

Територія Березнегуватського району простягається по Причорноморській низовині, з найвищою точкою на висоті 136 м. над рівнем моря. Це степова місцевість з однаковими ландшафтами. На заході територія майже плоска, в той час як на сході можна зустріти глибокі яри і балки. Ліси, розташовані поблизу населених пунктів Березнегуватого, Тетянівки, Калинівки, є штучного походження [12].

Головною річкою району є петляюча, місцями пересихаюча річка Висунь, що протікає з півночі на південь. Вона впадає у притоку Дніпра – в річку Інгулець, який на південному сході району є його кордоном. Також на території району нараховується велика кількість ставків [4].

Південна та центральна частини району густо забудовані каналами Інгулецької зрошувальної системи, котрі надають можливість здійснювати полив сільськогосподарських культур, які вирощуються в цьому регіоні. Магістральний Інгулецький зрошувальний канал ділить район практично навпіл. Виходячи з вищезазначеного, геологічна будова обумовила наявність в районі цегляної сировини. Сюди відносяться суглинки та піски, які можуть бути використанні для виробництва цегли [25].

Також у районі є родовища граніту та вапняку. Район також має найважливіші запаси будівельних мінералів, які є основою для промислового розвитку району.

Ґрунти - переважно південні чорноземи. Більша частина земельного фонду Миколаївської області це рілля, які станом на 2021 р. займали 69% від усієї площі, динаміку змін можна подивитись в табл. 3.2. До 20% площ земель мають вплив ерозії. Чорноземи району різняться за гідролітичною кислотністю. Найнижча кислотність ґрунту біля проїжджої частини дороги, причому відсоток зростає в міру віддалення від дороги [4].

Таблиця 3.2

Розподіл та динаміка змін земельного фонду Миколаївської області

Основні види земель та угідь	2016		2019		2021	
	усього, тис. га	% до загальної площі	усього, тис. га	% до загальної площі	усього, тис. га	% до загальної площі
Загальна територія	2458,5	100	2458,55	100	2458,5	100
Сільські та фермерські угіддя	2006,2	81,6	1994,8	81,1	1994,7	81,1
Рілля	1699,2	69,12	1703,7	69,3	1703,7	69,3
Перелogi	3,1	1,45	3,4	0,1	3,4	0,1
Багаторічні насадження	35,7	1,45	33,4	1,4	33,4	1,4
Сіножаті і пасовища	267,9	10,9	254,2	10,3	254,2	10,3

Умови високої кислотності ґрунту призводять до загального зниження доступності поживних речовин, що, в свою чергу, впливає на ріст сільськогосподарських культур. Наприклад, рН майже всіх ґрунтів, прилеглих до автомагістралей, знаходиться в межах від 7,0 до 8,0. Такі ґрунти належать до сильнолужної групи, характерної для степових та лісостепових районів України. Це чорноземи, каштанові та бурі ґрунти півдня. Вони містять солі

кальцію (крейда і вапно). Кислі ґрунти зустрічаються вздовж лісового поясу природних ґрунтів [30].

На територіях промислових підприємств зустрічаються переущільнені ґрунти, що характеризуються зниженою пористістю та погіршеним водним режимом. Ґрунти в основному представлені чорноземами південними та чорноземами типовими важкосуглинковими з механічним складом і середнім вмістом гумусу 3,0-3,6%. В ґрунті середньозважений показник рухомих сполук фосфору склада 147 мг/кг (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Характеристика ґрунтів за вмістом рухомих сполук фосфору

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, мг/кг ґрунту
дуже низький < 20	низький 21–50	середній 51–100	підвищений 101–150	високий 151–200	дуже високий > 200	
0,0	6,1	35,7	21,5	9,4	27,3	147,0

Гідрологічні та морфологічні умови, характерні для району, призводять до різкого погіршення режиму вологозабезпечення ґрунтів, на який також впливають характеристики мікроклімату [31].

Літо спекотне і сухе, зима досить холодна, що зумовлює малосніжну погоду і часте танення снігу. Таким чином, клімат регіону є помірно континентальним.

Основними характеристиками помірно-континентального клімату є спекотне літо, відносно морозна зима і невелика кількість опадів протягом року.

Як відомо, повітряні маси, що надходять углиб континенту з океанів і морів, поступово втрачають вологу. Це означає, що атмосферне повітря регіону майже не містить вологи, що в свою чергу призводить до утворення на поверхні степів та напівпустель.

Повітряні маси помірно континентального клімату містять мінімум вологи і тому спостерігається мала хмарність, мінімальна кількість

атмосферних опадів. Повітряні маси континентального клімату приносять від 300 до 500 мм. опадів середньому протягом року. При цьому коефіцієнт зволоження помірно-континентального клімату менше одиниці k менший за 1, що говорить про недостатнє зволоження повітряних мас [29].

Усереднена за багаторічними даними відносна вологість повітря за багаторічними даними становить 74 %, в травні – серпні вона зменшується до 15-30 %. Переважають північно-східні вітри в холодний період, а в теплий – північно-західні [30].

Характерним для району є спекотне літо, середня температура липня становить 22°C, не рідко температура вдень доходить до +40°C в тіні. Середня кількість днів з опадами 63 дн/р. Максимальне випадання опадів до 450-500 мм/р. припадає на період квітень-червень та складає максимальний рівень опадів. Випаровуваність досягає 1000 мм/р., тому клімат регіону дуже посушливий [30].

Через зменшення кількості опадів клімат у регіоні поступово стає сухішим. В середньому ознаки посухи з'являються з 10-го дня після припинення опадів, з підвищенням температури і зниженням відносної вологості повітря. При цьому невеликі дощі, що випадають після посушливих днів, не дуже корисні для збору врожаю, оскільки не встигають глибоко проникнути в ґрунт і швидко випаровуються.

Суховії не є рідкістю в прогнозованих районах, але це, як правило, сухі гарячі вітри, які створюють порушення в балансі вологи в рослині. Таке поєднання погодних факторів часто призводить до пилових бур, особливо на початку весни.

Отже, проаналізувавши природні умови Баштанського району потрібно зауважити про необхідність врахування кліматичних факторів при розробленні проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки у власність для ведення фермерського господарства. При неякісному проектуванні можуть виникнути проблеми з недостатнім врахуванням витрат на поливні системи

через посушливий клімат. Також ґрунт підпадає ризику ерозії, що теж потребує додаткової уваги.

РОЗДІЛ 4

ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ТА СХЕМИ СІВОЗМІН ДЛЯ БЕРЕЗНЕГУВАТСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ

4.1. Принципи складання ланок та повних схем сівозмін

Сівозміна — це науково обґрунтоване чергування сільськогосподарських культур і парів у часі, на території або лише в часі.

Чергування культур на певній території означає, що кожна культура по черзі проходить через усі поля сівозміни. Чергування культур - це правильна заміна однієї культури іншою на полі протягом багатьох років. Сівозміна базується на науково обґрунтованому співвідношенні культур, яке є співвідношенням площ під різними культурами та чистими парами, вираженим у відсотках від загальної площі в сівозміні. Вона розробляється відповідно до спеціалізації господарства. [33].

Сівозміна - це використання різних культур протягом певного періоду часу. Така сівозміна оптимізує склад і консистенцію ґрунту та підвищує продуктивність поля. Рекомендації щодо періодів сівозміни ґрунтуються на досвіді різних регіонів. Дотримання принципів сівозміни запобігає виснаженню ґрунту та забезпечує оптимальні результати. Цей метод землеробства все більше привертає увагу фермерів через його здатність підвищувати врожайність сільськогосподарських культур. [32].

Основні причини втрати врожайності та погіршення якості сільськогосподарських культур унаслідок порушення сівозміни пов'язані з однаковим використанням поживних речовин ґрунту, значним забур'яненням, пошкодженням шкідниками та хворобами, а також накопиченням у ґрунті різних токсичних речовин (продуктів життєдіяльності рослин і мікроорганізмів).

Сівозміна має фундаментальне значення для сталого розвитку сільського господарства. Це пов'язано з тим, що сівозміна позитивно впливає на всі важливі середовища ґрунту, головним чином на поживні речовини і воду, а також на повітря і тепло, і сприяє активній детоксикації шкідливих речовин, що, в свою чергу, визначає всі умови для розвитку складних агробіоценозів, найважливішим компонентом яких є зелені рослини.

Наукові принципи сівозміни включають в себе правильний підбір попередньої культури і оптимальне поєднання окремих культур, при цьому дотримуючись допустимої частоти повернення на одне і те ж поле. Таким чином, сівозміна виконує насамперед біологічну функцію захисту рослин і зводить до мінімуму використання хімічних засобів захисту рослин. [34].

Є два ключових принципи, якими варто керуватися при побудові сівозміни, перший це коректний вибір попередників, другий, оптимальне поєднання культур.

Слід враховувати оптимальну частоту повернення тієї чи іншої культури на те саме поле. Труднощі можуть виникнути на етапі вибору попередника через кризу в тваринництві, що обмежує вибір культур для вирощування. Важливо зазначити, що ідеальної системи сівозміни не існує. Однак найкращий вибір можна зробити, якщо знати основні правила вибору попередньої культури.

Основні правила проєктування схем динамічних сівозмін:

- Уникайте використання близьких за походженням культур підряд (напр., бобові після бобових);
- Дотримуйтеся оптимальних періодів повернення культур на одне й те саме місце;
- Враховуйте ґрунтово-екологічні (технологічні) групи;
- Зважайте на специфіку розташування ґрунтів;
- Враховуйте супутні чинники: наявність техніки, оцінку господарства, економічний стан;

- У сівозміні обирайте якомога кращі попередники, розставляючи пріоритети на користь добрих та допустимих попередників. Хоча умови іноді змушують використовувати умовно допустимі та недопустимі культури попередників [32].

Стосовно останніх, у сівозміні добрим попередником культур вважається та, яка може гарантувати стабільно високі врожаї. Прийнятна попередня культура може забезпечити високу врожайність за сприятливих умов, але в іншому випадку продуктивність може знизитися. Умовно прийнятні попередники дещо погіршують умови для наступної культури. Неприйнятні попередники виснажують ґрунт і створюють несприятливі умови для наступної культури [32].

Рекомендовано розміщати сівозміни так, щоб поля були ідентичні за розміром та розташовувалися в одній технологічній групі. Це забезпечує максимальну продуктивність сівозмін, а також дозволяє найбільш економічно використовувати ресурси. Тривалість сівозміни напряму залежить від культури, що має найдовший період повернення на поле [32].

Дуже складно розробляти та підтримувати сівозміни, у випадках, коли вирощується одна і та ж культура на кількох ґрунтово-екологічних та технологічних групах земель. Тривалість сівозміни визначається культурою з найдовшим періодом повернення на попередній оброблюваний угіддя. Ця умова дозволяє вирощувати бажану культуру на якомога більшій площі. Наприклад, період повернення цукрових буряків становить 3-4 р., і їх можна вирощувати на одному полі в чотирипільній сівозміні. Насиченість сівозміни цукровими буряками становить 25%, якщо цукрові буряки вирощуються на одному полі в п'ятипільній сівозміні, то насиченість сівозміни становить лише 20% [34].

З максимальним насиченням соняшник потрібно вирощувати у восьмипільній, льон у семипільній сівозмінах, або на половині поля в чотири – чи трипільних сівозмінах з поперемінним розміщенням цих культур як на одній, так і на іншій половині поля через ротацію. Або ж чергувати різні культури

впродовж сівозміни. Частота, з якою культури повертаються на попередні поля в сівозміні, показана в Таблиці 4.1.

Продуктивність сільськогосподарських культур сильно залежить від їх розміщення в сівозміні. Максимальна врожайність залежить від розміщення культури після найкращої попередньої культури. Будь-який тип сівозміни може бути запланований для будь-якого типу культури, якщо дотримується період повернення на попередню площу. При цьому необхідно стежити за тим, щоб сівозміна не була перенасичена біологічно близькими культурами [36].

Таблиця 4.1

Періодичність чергування культур у сівозміні, роки

Культура	Полісся	Лісостеп	Степ
Пшениця озима	2 – 3	2 – 3	1 – 3
Жито озиме	1 – 2	1 – 2	1 – 2
Ячмінь, овес	1 – 2	1 – 2	1 – 2
Кукурудза	можливі повторні посіви		
Горох, соя	3 – 4	3 – 4	3 – 4
Гречка	1 – 2	1 – 2	1 – 2
Люпин	6 – 8	6 – 7	–
Буряки цукрові, кормові	3 – 4	3 – 4	3 – 4
Картопля	2 – 3	2 – 3	1 – 2
Льон	5 – 7	–	–
Соняшник	–	7 – 8	7 – 9
Капуста	6 – 7	6 – 7	6 – 7

Пропорції окремих культур значно варіюються. У господарствах, що спеціалізуються на тваринництві, структура посівних площ залежить від складу кормових культур. У рослинницьких господарствах структура посівних площ залежить від типу спеціалізованої продукції. [34].

Отже, кожен метод має мінуси та плюси. Однак практичний досвід свідчить про те, що метод сівозміни культур збільшує виробництво та зменшує витрати. Відповідно, безперервне вирощування рослин одного виду

(монокультура) з року в рік приносить гірші результати. Сівозміна, на противагу монокультурі, забезпечує для нових посівів більшу кількість поживних речовин та не так спустошує ґрунт. Завдяки сівозміні можна попередити ерозію кореневою системою та забруднення навколишнього середовища через використання хімічних речовин, які знищують шкідників.

4.2. Організація землеволодінь і землекористувань, виходячи з екологічних та економічних умов

Земельні ділянки, що перебувають у власності фермерського господарства в межах території Березнегуватської селищної ради знаходяться у північній частині Баштанського району.

Сівозміни є головною складовою науково обґрунтованих систем землеробства. Традиційна теорія і практика організації системи сівозмін трактує їх як науково обґрунтоване чергування сільськогосподарських культур і пару на території за полями і за роками, що супроводжується відповідною системою обробітку ґрунту й удобрення. Однак в умовах даних землеволодінь (із частками паїв по 2-4 га) освоєння традиційних сівозмін з наперед заданим чітким чергуванням культур на полях за роками ротації з урахуванням виробничих та погодних умов, мозаїчності ґрунтового покриття і неоднорідного рельєфу місцевості є досить проблематичним [21].

У таких випадках науковці продемонстрували організацію та оперативне управління динамічними системами сівозмін. Зокрема, в цьому випадку сівозміну не слід трактувати як заздалегідь визначений план чергування культур, а слід безперервно формувати. Іншими словами, щороку обирається найкращий варіант розміщення культур на полі відповідно до загальних погодних і виробничих умов та якості і стану ґрунту за певний період часу, з урахуванням агротехнічних вимог та основних принципів сівозміни. Іншими словами, сівозміна за таких умов має бути динамічною і враховувати ґрунтові та природні умови кожної земельної ділянки, а також біологічні особливості кожної культури.

Таким чином, враховуючи природні і організаційно-господарські особливості господарства з урахуванням застережень щодо придатності земель для вирощування сільськогосподарських культур, з метою концентрації посівів і мінімізації затрат на проведення робочих переїздів метою сільськогосподарської техніки на землях в межах території Березнегуватської селищної ради, що

знаходяться у власності фермерського господарства, організовано одну польову динамічну сівозміну. Також більшість ділянок об'єднані (див. рис. 3.3), цим самим спрощується планування та підбір чергування сівозмін [21].

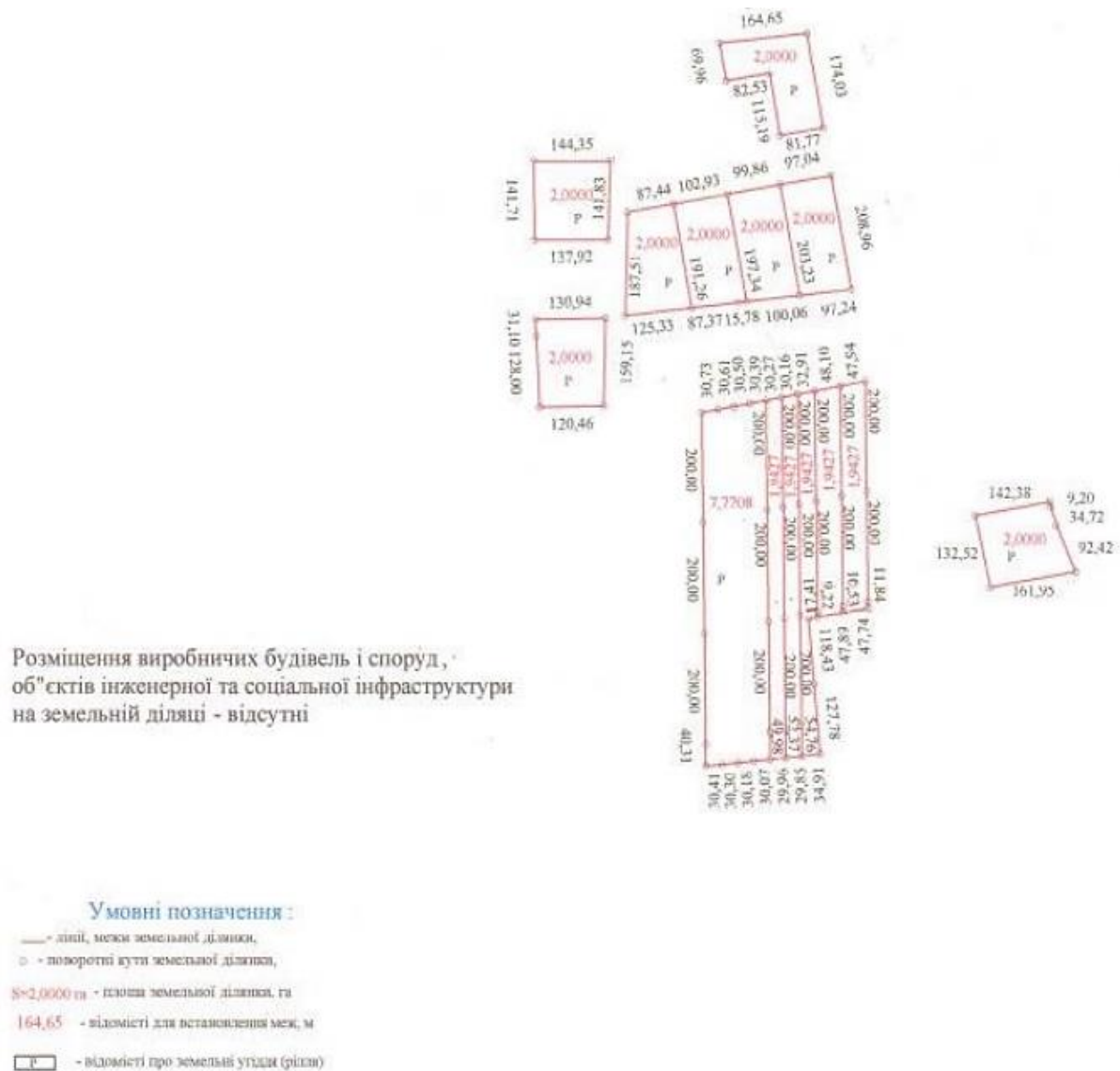

Рис. 3.3. План організації землеволодінь, впорядкування угідь, розміщення виробничих будівель і споруд, об'єктів інженерної та соціальної інфраструктури, масштаб 1:10 000

Стратегічне завдання з упровадження сівозмін зумовлене передусім розумінням того, що було б помилково вважати, що сучасне землеробство в ринкових умовах має перейти на інновацію тільки однотипних коротко- чи довгоротаційних сівозмін. Хоча б тому, що Степ України - це регіони великих об'ємів виробництва зернових культур, кукурудзи, сої, ріпаку, соняшнику тощо.

Також головні виробники тут також великотоварні сільськогосподарські та фермерські підприємства. У таких багатогалузевих підприємствах, доцільно запроваджувати і освоювати сівозміни з довготривалою ротацією (від 6 до 9 пільні), у середньо- та дрібнотоварних підприємствах короткоротаційні сівозміни.

Динамічна сівозміна має головну властивість чергування сільськогосподарських культур лише у часі. Але проектуванні сівозмін необхідно створити не тільки вірне чергування культур, а й умови для правильного виконання механізованих робіт, запровадження заходів, направлених на підвищення культури землеробства захисту від ерозії ґрунтів [30].

Основними заходами проти ерозії ґрунту є агротехнічні заходи, пов'язані з обробкою ґрунту. Всі ділянки спроектовані з максимальним врахуванням ухилу, що дозволяє обробляти ґрунт і висівати культури поперек схилу.

Перше, що залежить виключно від товаровиробників це розробка сівозміни, яка є основою системи землеробства. Завдяки різним регуляторним та фінансовим засобам 100% орних земель в ЄС та 85% в США використовується для сівозміни. Роль сівозміни в сучасному сільському господарстві в основному обумовлена біологічними особливостями польових культур. Це пов'язано з тим, що різні рослини і групи культур одного виду потребують різних умов водопостачання та поживних речовин, що впливає на властивості ґрунту. Технічне значення сівозміни полягає в тому, що правильне чергування рослин з різними біологічними вимогами створює для кожної культури найкращі умови для росту, розвитку і досягнення високої продуктивності [26].

Сільськогосподарська наука розглядає сівозміну як науково обґрунтоване чергування культур, що передбачає правильний підбір сприятливих умов для вирощування сільськогосподарських культур попередників та оптимальне насичення одновидовими культурами, що враховує оптимальну періодичність

вироснування їх у полях. Залежно від агровироснуваних завдань, господарюючих у фермерському господарстві суб'єктів розрізняють за такими типами сівозмін:

- 1) польова сівозміна - призначена в більшості для вироснування зерна, технічних культур та картоплі;
- 2) кормова сівозміна - призначена для вироснування соковитих та грубих кормів;
- 3) прифермська кормова сівозміна - призначена для вироснування зелених і соковитих кормів, поля якої розміщують поблизу тваринницьких ферм для зменшення витрат на транспортування кормів;
- 4) спеціальна сівозміна – це вироснуються певних культури котрі потребують спеціальних умов та агротехніки для їх вироснування;
- 5) сінокосо-пасовищна кормова сівозміна - в основному вироснуються багаторічні та однорічні трави для сінокосіння та випасання худоби [18].

Структура посівних площ, що знаходяться у власності фермерського господарства в межах Березнегуватської селищної ради Баштанського району Миколаївської області розроблена на основі науково-обґрунтованих схем чергування культур в сівозмінах і завдання на складання проекту.

Основою при розробці проекту землеустрою для визначення оптимальної структури посівних площ закладений принцип екологічної та економічної доцільності, максимального використання ґрунтово-кліматичних факторів який є головним, найбільш дешевим і екологічним засобом підвищення біопродуктивного потенціалу земель. Також була врахована кон'юнктура продукції на сільськогосподарському ринку [23].

Отже, впровадження передбачуваної проектної структури посівних площ і суворе дотримання сівозміни в поєднанні з агротехнічними заходами забезпечить значне підвищення врожайності, захист ґрунту від ерозії та зниження кількості бур'янів, хвороб і шкідників. Також слід не забувати про спеціальну систему, котра працює виходячи з результатів моніторингу та дає можливість уникнути проблем заздалегідь.

ВИСНОВКИ

1. Миколаївська область за часи незалежності України є однією з найкращих областей з розвитку фермерських господарств. З'ясовано, що за статистичними даними область має хорошу перспективу на розвиток та збільшення об'ємів продукції. Імпорт продукції прямує до 105 країн світу – це є гарним показником якості та популярності серед інших країн.

2. Організаційний процес вимагає докладання великої кількості зусиль та фінансів, основним питанням постає пошук однієї або ж декількох ділянок з підходящими умовами. Потрібно враховувати розташування, якість ґрунту, клімат, відстань до найближчої дороги, постійне джерело води, наявність населення для забезпечення робочих місць та ін. Також необхідно вияснити головну спеціалізацію фермерського господарства, щоб відштовхуватись від потреб. Посівні площі та сівозміни повинні забезпечувати нормативне навантаження на сільськогосподарську техніку та її раціональне використання.

3. Земельна ділянка у власності Березнегуватської селищної ради ідеально підходить під фермерську діяльність за рахунок: якісним ґрунтам, компактності територій, близькому розташуванню автомобільних шляхів та непоганим кліматичним умовам, які за якісно продуманої систем вирощування можуть гарно впливати вирощуванню продукції. Також, хорошим фактором є те, що ці земельні ділянки раніше не надавались у володіння чи користування - це говорить про відсутність виснажувальних для ґрунту робіт.

4. При аналізі з'ясовано, що природні умови Баштанського району, потребують додаткової уваги при розробленні проекту землеустрою, щодо відведення земельних ділянок для ведення фермерського господарства. Обов'язково потрібно мати декілька джерел води через посушливий клімат, який збільшує витрати. Впровадження передбачуваної структури посівних площ і суворе дотримання сівозміни в поєднанні з агротехнічними заходами забезпечить значне підвищення врожайності.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

В Україні фермерське господарство є однією з основних галузей виробництва, яке відіграє велику роль у економіці країни та житті її громадян необхідно розвиватись в цій галузі та відповідально ставитись до використання земельних ресурсів. Першим та найважливішим кроком для початку фермерського господарства є вибір земельної ділянки та її дослідження.

Перед початком пошуку земель під фермерське господарство необхідно уважно дослідити чинні закони та право на володіння землями чи їх орендою, звернути увагу на всі елементи управління. Важливо звертати увагу на оновленні закони та перевіряти їх чинність. Також важливо розглянути, чи була обрана земельна ділянка у власності або оренді, щоб зрозуміти, наскільки були можливі процеси виснажування ґрунту.

Далі слід дослідити ринок та обрати ділянки, які відповідають конкретним потребам фермерської діяльності. Важливо враховувати кліматичні умови, наявність постійного джерела води, ґрунтовий покрив, розташування автомобільної дороги для транспортування та ринковий попит на сільськогосподарські продукти, які планується вирощувати. Не буде зайвим враховувати відстань найближчого розташування населеного пункту для можливості наймати працівників, цим самим забезпечуючи робочі місця для району чи смт.

Виходячи з умов обраної ділянки необхідно розробити якісний проект землеустрою та вияснити спеціалізацію фермерського господарства, щоб відштовхуватись від потреб. У разі наявності тваринництва потрібно розраховувати робочу силу та вирощувати кормові культури. Рекомендовано залучити інвесторів для фінансової спроможності закупівлі необхідної техніки та будівництва.

Найзручніше та найвигідніше це коли земельні ділянки компактні, але як виняток, землекористування фермера може бути із кількох близько розміщених

наділів. Структура сільськогосподарських культур залежить від типу та якості ґрунтів, «меню» худоби, а їх площі – від урожайності, потреби у виробництві товарної продукції по видах і забезпечення тваринництва кормами. При цьому набір культур повинен бути невеликим, а площі їх посіву якомога більшими.

Посівні площі та сівозміни повинні бути такими, щоб забезпечувалося нормативне навантаження на сільськогосподарську техніку та її раціональне використання. Заборонено безперервне вирощування рослин одного виду (монокультура) з року в рік, це приносить гірші результати та виснажує землі.

Дотримання якісно продуманої сівозміни дозволить отримувати гарний врожай таких культур як: соняшник, цукровий буряк, картопля, кукурудза, зернових та винограду. Кукурудзу можна засаджувати кожен рік на одній і тій самій ділянці, вона не виснажує ґрунти та дозволяє забезпечувати корм для тварин. Додатково потрібно забезпечити якісно продумані поливні системи для земельних ділянок тому що, в теплу пору року ґрунти Баштанського району швидко висихують сонцем та вітрами.

Виходячи з того, що обрані земельні ділянки Березнегуватської селищної ради Баштанського району Миколаївської обл. раніше нікому не надавались у володіння чи користування виникає необхідність у боротьбі з бур'яном. Боротьба із забур'яненістю полів за допомогою хімії потрібно зводити до мінімуму, оскільки залишки гербіцидів у сільськогосподарських культурах становлять небезпеку не тільки для людей, а і для природного довкілля. Навіть більше, у багатьох випадках рослини розвивають резистентність до хімічних речовин. З цих причин боротьба з бур'янами на полях має включати альтернативні заходи та тактики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Земельне право. Навчальний посібник. Баїк О. І., Бобко У. П., Долинська М. С., Дутко А. О., Павлюк Н. М. Навчально-науковий Інститут права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» 2020. 326 с.
2. Савка М. В. Становлення та розвиток фермерських господарств. Інноваційна економіка. 2017. Івано-Франківськ. 107–112 с. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/294793.pdf>.
3. Класифікатор обмежень обтяжень у використанні земельних ділянок, затверджений наказом Держкомзему від 29.12.2008 року № 643. URL: <https://www.shels.com.ua/document.htm?doc=581>.
4. Стратегії розвитку Миколаївської області на період до 2027 року. Аналітично-описова частина. Миколаївська обласна державна адміністрація. Миколаїв. 2019. 251 с.
5. Закон України “Про фермерське господарство від” 19.06.2003 р. № 973-IV: станом на 20 жовт. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>
6. Політична карта Миколаївської області. ОПОРА - Громадянська мережа. Миколаїв. 2023. URL: <https://www.oporaua.org/viyna/politichna-karta-mikolayivskoyi-oblasti-24702>.
7. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.
8. Про внесення змін до Закону України “Про фермерське господарство” щодо стимулювання створення та діяльності сімейних фермерських господарств від 31.03.2016 р. № 1067-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>
9. Бабич М. М. Становлення і розвиток фермерства Миколаївщини. Вісник аграрної науки причорномор’я. 2018. № 4. 116–121 с.

10. Ткач Ю. С. Сільське господарство на Миколаївщині: що змінилося за 30 років української незалежності. Миколаїв. 2021. URL: <https://nikvesti.com/ua/articles/227684>.

11. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05 лютого 2015 р. №13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>.

12. Закон України “Про Державний земельний кадастр”. від 07.07.2011 р. № 8. станом на 28 трав. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17/paran249#n249>.

13. Нежевело В. В. Процесуальна забезпеченість прав орендарів у разі використання земельних ділянок для ведення фермерського господарства. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. Харків. 2019. № 3. 32–39 с.

14. Месель-Веселяк В. Я., Федоров М. М. Стратегічні напрямки розвитку аграрного сектору економіки України. Економіка агропромислового виробництва. 2018. Т. 6. 37–49 с.

15. Батіг А. І. Посібник. Аграрна освіта. Планування та організація діяльності аграрного підприємства. 2014. 11–22 с.

16. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768: станом на 26 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.

17. Рибка Н. В. Організація землекористування (землеволодіння) фермерських господарств. vseosvita. Київ. 2023. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/0200b8b0-db12.doc.html>.

18. Гудзь В. П., Примак І. Д., Будьонний Ю. В., Танчик С. П. Землеробство. Класифікація сівозмін. Запоріжжя. 2024. 126–153 с. URL: http://megalib.com.ua/content/3058_33_Klasifikaciya_sivozmin.html.

19. Жадобін В. І. Особливості права постійного користування землею фермерськими господарствами. Agroexpert. 2019. URL: <https://agroexpert.ua/osoblyvosti-prava-postijnoho-korystuvannia-zemleiu>.

20. Закон України “Про фермерське господарство” : Розд. IV Землі фермерських господарств: станом на 24 вересня 2021. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T030973?an=73>.

21. Ikonnikova Y.V., Uvaieva O. I., Vakaliuk T.A. Impact of pesticides on the respiration of *Planorbarius* (superspecies) *corneus* s. l. *allospecies* (Mollusca, Gastropoda, Pulmonata, Planorbidae) from the Ukrainian river network. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. 4th International Conference on Sustainable Futures: Environmental, Technological, Social and Economic Matters (ICSF 2023). IOP Publishing. 2023. Vol. 1254. No. 1. 012116. URL: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/1254/1/012116>.

22. Уркевич. В. Ю. Використання земель сільськогосподарського призначення призначення. Юридична газета. Київ. 2020. 26–68 с. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/vikoristannya-zemel-silskogospodarskogo-priznachennya-okremi-pravovi-visnovki-vp-vs.html>.

23. Ступень Р. М., Дудич Г. М., Дудич Л. В. Землеустрій: організація та впорядкування сільськогосподарських угідь. навчальний посібник. Львів. Галицька видавнича спілка. 2020. 243 с.

24. Право земельного сервітуту. Платформа правових консультацій. WikiLegalAid. 2024 р. URL: <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php>

25. Агрокліматичне районування України. 2023. URL: доступу: <https://geomap.land.kiev.ua/zoning-3.html>.

26. Characteristics of Models of Farms in the European Union. MDPI. 2021. URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/13/9/4772>.

27. Ziętara W. Family farms in Poland. Present condition and development directions. Probl. Drobnych Gospod. Rolnych/Probl. Small Agric. Hold. 2018. URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/13/9/4772>

28. Kołoszko-Chomentowska Z., Sieczko L. Gospodarstwo rolne jako podmiot w gospodarce narodowej. Agricultural farm as an entity in the national economy. Econ. Manag. URL: <http://dx.doi.org/10.12846/j.em.2014.01.05>.

29. Стан земельних ресурсів. Регіональний центр моніторингу довкілля. Управління екології та природних ресурсів. Миколаївська область. 2019. URL: <https://ecolog.mk.gov.ua/ua/standovk/land/>.
30. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Миколаївській області 2021-2022. Управління екології та природних ресурсів Миколаївської області державної адміністрації. Миколаїв. 2022. URL: <https://ecolog.mk.gov.ua/ua/ecoreports/regonalreport/>.
31. Баштанський район. Вільна енциклопедія. Миколаїв. 2024. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Баштанський_район.
32. Черлінка В. Р. Сівозміна як підхід до підвищення продуктивності поля. EOS Data Analytics. 2021. URL: <https://eos.com/uk/blog/sivozmina/>.
33. Порудєєва Т. В. Організаційно-економічне обґрунтування елементів сівозмін для фермерських господарств. Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2019. Т. 5. 58–63 с.
34. Садовий І. І. Проектування сівозмін в фермерських господарствах за допомогою лінійного програмування. Агросвіт. 2018. № 17. 55–69 с.
35. Одарюк Т.С., Русіна Н.Г., Басенюк Т.І. Землевпорядне проектування. Навчальний посібник. Одеський Державний Аграрний Університет. 2020. 101 с.
36. Кузьменко В.Я., Уваєва О.І. Особливості організації території фермерських господарств в межах Березнегуватської селищної ради Баштанського району Миколаївської області. Тези Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Гірничі, будівельні, природоохоронні технології та екологія», присвяченої Дню науки (15 травня 2024 р.). Житомир: «Житомирська політехніка», 2024.